

УДК 343.8

Р. Б. Гура, аспірант

Інститут вивчення проблем злочинності Академії правових наук України,
сектор проблем кримінально-виконавчого законодавства,
вул. Чернишевського 56-а, Харків, 61023, Україна

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ВИРОКУ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ЗАЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Розглянуто проблему виконання в Україні покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю — як альтернативи позбавленню волі. На основі проведеного дослідження формулюються основні положення контролю за виконанням вироку про досліджуване покарання. Критикується практика виконання розглядуваного покарання і подано рекомендації до вдосконалення кримінально-виконавчого законодавства.

Ключові слова: контроль, виконання, покарання, суб'єкти, взаємодія.

Виконання вироку суду про позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю здійснюється у двох формах:

- 1) у формі припинення трудового договору із засудженим, який займає певну посаду або анулювання дозволу на заняття певною діяльністю;
- 2) у формі відмови засудженому в укладенні трудового договору на займання певної посади або у видачі дозволу займатися певною діяльністю.

Якщо виконання вироку в першій формі повинне відбуватися один раз, відразу після вступу вироку в законну силу, то в другій — протягом усього визначеного вироком строку покарання. Тому в цілому ця діяльність характеризується тривалістю і широким колом суб'єктів, які відмовляють засудженому в укладенні трудового договору на заняття певної посади або у видачі дозволу на заняття певною діяльністю. Усе це обумовлює потребу в покладанні на певний орган в системі установ виконання покарань обов'язку контролювати виконання такого покарання.

Виконання покарання повинне здійснюватися планомірно й цілеспрямовано, у рамках єдиного механізму; тільки тоді досягаються цілі виконання покарання і засуджений відчує на собі всі властиві покаранню правообмеження. Оскільки суб'єктами виконання вимог вироку про позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю виступають підприємства, установи й організації різних форм власності і сфер функціонування, для яких ця діяльність має тимчасовий характер, результат якої іноді залежить від рівня правосвідомості окремих посадових осіб, необхідність створення єдиного контрольного механізму за виконанням вироку не викликає сумніву.

Вищезгадані суб'єкти, виконуючи вимоги, передбачені вироком суду, лише *можуть* реалізувати усі правообмеження, які тягне за собою розглядуване покарання. У той же час вони можуть і не виконати вимоги вироку або виконувати їх неналежним чином, що призведе до недосягнення цілей виконання покарання. Тому прогнозований результат діяльності виконавців вимог вироку суду буде лише в формі *можливості* досягнення цілей виконання покарання. Щоб перетво-

жується матеріалами перевірок, здійснених органами прокуратури при контролі за виконанням досліджуваного покарання [5, 67-68].

Звертає на себе увагу небажання працівників інспекцій добросовісно й сумлінно виконувати навіть ті нечисленні і формальні дії, які вони повинні виконувати відповідно до чинного законодавства. Так, до контрольних справ осіб, які відбувають позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю, працівники інспекцій додають копії повідомлень на ім'я начальника відділу внутрішніх справ про необхідність здійснення контролю за цими особами відповідними службами міліції. “Проте до канцелярії відділу внутрішніх справ зазначені повідомлення надходили не всі, хоча орган виконання покарань розташований з ним в одному приміщенні. До того ж на деяких повідомленнях не зазначалися дати реєстрації та реєстраційні номери з журналу вихідної кореспонденції” [5, 68].

Дослідження практики провадження контролю за виконанням вироків доводить фактичну його відсутність. Зараз інспекціям не властиві вищевизначені ознаки суб'єкта контролю за виконанням розглядуваного покарання, що й призводить до неналежних результатів їх роботи. На наш погляд, це зумовлено двома причинами: по-перше, відсутністю в законодавстві ефективного й детально розробленого механізму контролю за виконанням вимог вироку підприємствами, установами й організаціями; по-друге, несумлінним ставленням працівників інспекцій до зазначеного контролю і відсутністю прагнення неухильно досягати виконання досліджуваного покарання.

Викликає сумнів доцільність покладання обов'язку контролю за виконанням розглядуваного покарання на Державну виконавчу службу, яка зараз здійснює цю діяльність відповідно з п. 3 ст. 3 Закону України “Про виконавче провадження” [1, 207]. На нашу думку, ця норма — не більш, ніж помилка законодавця, і вона не відбиває вимоги теорії та практики виконання позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю.

Дослідження законодавства, що регулює діяльність державних виконавців, свідчить і про відсутність у них об'єктивних можливостей здійснювати ефективний контроль за виконанням судового вирок про розглядуване покарання. Вони не наділені правом здійснювати облік засуджених та контролювати їх діяльність і мають право згідно зі ст. 25 згаданого Закону забезпечувати виконання вирок не більш ніж у двомісячний строк, у той час як дане покарання призначається на строк від двох до п'яти років.

Міністерство юстиції України, замість ініціювання змін чи доповнень до законодавства, намагається пристосувати діяльність державних виконавців до діючих правових норм. У результаті — на практиці вони “контролюють” виконання вирок суду про досліджуване покарання протягом двох (лише!) місяців, виносячи потім постанову про закінчення виконавчого провадження і повертаючи виконавчий документ у суд, що ухвалив вирок, з відміткою про виконання.

Зараз в Україні склалася критична ситуація з контролем за виконанням вирок суду про позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю. Наявність двох державних органів, що здійснюють цю діяльність без чіткого розмежування повноважень, дає їм можливість ухилитися від контролюючих функцій і обвинувачувати один одного в невиконанні покарання. Це викликає постійне скорочення застосування розглядуваного покарання судами й іноді дає можливість засудженим вчиняти повторні правопорушення, займаючи посаду або займаючись діяльністю, у зв'язку з якими вони вчинили злочин.

Заслуговує критики бездіяльність у такій ситуації Міністерства юстиції і Державного департаменту України з питань виконання покарань, незважаючи на те, що ця проблема привернула увагу засобів масової інформації і потрапила в поле зору деяких народних депутатів України [4, 3]. Для виходу зі становища, що склалося, на нашу думку, потрібні не тільки зміни в законодавстві, а й зміни у ставленні

